

HERHANGİ BİR BİÇİMDE TUTULAN VEYA HAPSEDİLEN KİŞİLERİN KORUNMASI İÇİN PRENSİPLER BÜTÜNÜ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1988 tarihli ve 43/173 sayılı Kararıyla kabul edilmiştir.

PRENSİPLERİN KAPSAMI

Bu prensipler her hangi bir biçimde tutulan veya hap solunan herkesin korunması için uygulanır.

TANIMLAR

Prensip Bütününün amaçları bakımından:

- a) “Gözaltına alma”, bir kimseyi suç işlediği iddiasıyla veya bir makamın tasarrufuyla yakalama eylemini;
- b) “Tutulan kimse”, bir suç nedeniyle mahkum edilme durumu hariç, kişi özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimseyi;
- c) “Hapsedilen kimse”, bir suçtan mahkum edilmesi nedeniyle kişi özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimseyi;
- d) “Tutma”, yukarıda tanımlanan kişinin tutulmuş olma durumunu;
- e) “Hapsetme”, yukarıda tanımlanan kişinin hapsedilmiş olma durumunu;
- f) “Yargısal veya diğer bir makam” terimleri, yasaya göre statü ve görev süresi bakımından mümkün olan en çok yetkiye, tarafsızlık ve bağımsızlık güvencelerine sahip yargısal veya diğer bir makamı, ifade eder.

Madde 1- İnsani tarzda muamele yükümlülüğü

Her hangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen bir kimse, insanîyetin ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygının gerektirdiği bir biçimde muamele görür.

Madde 2- Hukuka uygun tutma

Gözaltına alma, tutma veya hapsetme, sadece kanunun hükümlerine

kesinlikle uygun olarak yetkili memurlarca veya bu iş için yetkilendirilmiş kişilerce yerine getirilir.

Madde 3- Saklı Hükümler

Bir Devlet her hangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen kişilere yasalar, sözleşmeler, hukuki düzenlemeler ve gelenekler ile tanıdığı insan haklarını, bu Prensipler Bütünü'nün bu tür hakları tanımadığı veya daha az ölçüde tanıdığı bahane ederek, tanınmış hakları kısıtlayamaz veya bu hakların kullanımını durduramaz.

Madde 4- Tutmanın ve diğer tedbirlerin yargısal denetimi

Her türlü tutma veya hapsedme kararı ve tutulan veya hapsedilen bir kimsenin insan haklarını her hangi bir biçimde etkileyen bütün tedbirlere yargısal veya diğer bir makam tarafından karar verilir veya bu tedbirler bu makamların etkili denetimine tabi tutulur.

Madde 5- Ayrımcılık yasağı

1. Bu prensipler ırk, renk, cinsiyet, dil, din ve dini inanç, siyasi veya başka bir fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü gibi bir nedenle ayırım yapılmaksızın, bir Devletin ülkesinde bulunan herkese uygulanır.

2. Kadınların, özellikle de hamile ve bebekli Kadınların, çocukların ve küçüklerin, yaşlıların, hasta veya özürlü kişilerin sadece haklarını ve özel durumlarını korumak amacıyla alınan ve hukuka göre uygulanan tedbirler Ayrımcılık sayılmaz. Bu tür tedbirlere duyulan ihtiyacın bulunup bulunmadığı ve uygulanması, her zaman yargısal veya diğer bir makamin denetimine tabidir.

Madde 6- İşkence yasağı

Her hangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen bir kimse, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz.

* “Zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya ceza” deyimi, tutulmuş veya hapsedilmiş bir kimseyi geçici veya sürekli olarak her hangi bir doğal duyumunu kullanmaktan veya bulunduğu yer ve zamanın farkında olmaktan yoksun bırakma da dahil, fiziksel veya ruhsal bütün istismar edilme hallerine karşı mümkün olan en geniş ölçüde koruyacak bir biçimde yorumlanır.

* Hiç bir durum, işkenceyi veya diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezayı haklı göstermek için ileri sürülemez.

Madde 7- Kuralların ihlalini cezalandırma ve ihlalleri ihbar ödevi

1. Devletler, bu prensiplerde yer alan haklara ve ödevlere aykırı bütün fiilleri hukuken yasaklar; bu tür eylemleri gerekli yaptırımlara başlar ve bu tür eylemler hakkında yapılan şikayetler konusunda tarafsız soruşturmalar yapar.

2. Bu Prensipler Bütününün ihlal edildiğine veya ihlal edilmek üzere olduğuna inanmak için sebepleri bulunan kamu görevlileri, konuyu üst makamlara veya gerektiği takdirde konuyu incelemeye veya hukuki yoldan çözüm getirmeye makamlara veya organlara bildirir.

3. Bu Prensipler Bütününün ihlal edildiğine veya ihlal edilmek üzere olduğuna inanmak için sebepleri bulunan her hangi bir kimse, olaya karışan kamu görevlilerin üst makamlarından başka, konuyu incelemeye veya hukuki yoldan çözmeye yetkili diğer makam veya organlara bildirme hakkına sahiptir.

Madde 8- Tutulan kimselerin hükümlülerden ayrı tutulması

Tutulan kişiler, mahkum edilmemiş olmalarının gerektirdiği tarzda muamele görürler. Buna göre tutulan kişiler mümkün olan en kısa sürede hapsedilmiş kişilerden ayrı bir yere konur.

Madde 9- Hukuka uygun tutma

Bir kimseyi gözaltına alan, o kimseyi tutan veya olayı soruşturan görevliler, sadece hukuken kendilerine verilmiş olan yetkileri kullanırlar ve bu yetkilerin kullanılması yargısal veya diğer bir makamın denetimine tabi tutulur.

Madde 10- İsnatlar konusunda bilgilendirilme hakkı

Gözaltına alınan bir kimse, Gözaltına alındığı anda gözaltına alınma sebepleri konusunda ve hemen sonra kendisine isnat edilen suçlar hakkında bilgilendirilir.

Madde 11- Yargıç tarafından dinlenme ve savunma hakkı

1. Bir yargılama veya diğer bir makam tarafından hemen dinlenmesi için kendisine etkili bir imkan verilmeyen bir kimse gözaltında tutulu bırakılamaz. Tutulan bir kimse, kendini bizzat savunma veya hukuken öngörülen usule göre avukattan yardım alma hakkına sahiptir.

2. Tutulan bir kimseye ve eğer varsa bu kimsenin avukatına da, kendisini tutma gerekçelerinin yer aldığı bir tutma kararı hemen tebliğ edilir.

3. Yargısal veya diğer bir makama, tutmanın devamına gerek olup olmadığını inceleme yetkisi verilir.

Madde 12- Gözaltı tutanağı ve tutanağın tebliğı

1. Şu konular tam olarak tutanağa geçirilir:

a) Gözaltına alma gerekçeleri;

b) Gözaltına alma zamanı; gözaltına alınan kişinin nezarete konulma zamanı ile birlikte yargısal veya diğer makamın önüne ilk kez çıkarılma zamanı;

c) İlgili kanun adamlarının kimlikleri;

d) Nezaret yeriyle ilgili tam ve açık bilgi.

2. Bu tutanaklar tutulan kişiye veya ve varsa avukatına hukukun öngördüğü biçimde tebliğ edilir.

Madde 13- Hakların bildirilmesi

Bir kimsenin sahip olduğu haklar gözaltına alındığı ve tutulması veya hapisliği başladığı anda veya hemen sonra gözaltına alan, tutan veya hapseden yetkililer tarafından kendisine bildirilir ve bu hakları nasıl kullanabileceği konusunda açıklama yapılır.

Madde 14- Çevirmenden yararlanma hakkı

Kendisini gözaltına alan, tutan ve hapseden yetkililerin kullandığı dili yeterli ölçüde anlamayan veya konuşamayan bir kimse 10. prensipte, 11. prensibin ikinci fıkrasında, 12. prensibin birinci fıkrasında ve 13. prensipte belirtilen bilgileri anlayabileceği bir dilde edinme ve gözaltına alınmasından sonra hakkında yapılan hukuki muamelelerle ilgili olarak gerekiyorsa ücretsiz olarak bir çevirmenin yardımından yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 15- Incommunicado tutma yasağı

Bu prensiplerden 16. prensibin 4. fıkrasında ve 18. prensibin 3. fıkrasında yer alan istisnalar dikkate alınmaksızın, tutulan veya hapsedilen bir kimsenin dış dünyayla ve özellikle ailesi ve avukatı ile iletişim kurması yaklaşık bir-iki günden daha uzun bir süre engellenemez.

Madde 16- Tutulmasını aileye bildirme hakkı

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse, gözüne alınmasından ve tutulduğu veya hapsedildiği yerden başka bir yere nakledilmesinden hemen sonra gözüne alınmasını, tutulmasını veya hapsedilmesini ve naklini ve nezarete tutulduğu yeri aile üyelerine veya kendisinin tercih ettiği başka uygun kişilere bildirme veya yetkili makamların bildirmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Tutulan veya hapsedilen bir kimse yabancı ise vatandaşı olduğu Devletin konsoloslugu veya diplomatik temsilciliği ile, eğer kendisi mülteci ise veya bir Uluslararası örgütün koruması altında ise, Uluslararası hukuka göre bu konuda bilgi alma hakkına sahip yetkili Uluslararası örgüte veya koruması altında bulunduğu Uluslararası örgütün temsilcisi ile iletişim kurma hakkına da sahip olduğu konusunda kendisine hemen bilgi verilir.

3. Tutulan veya hapsedilen kimse küçük ise veya haklarını anlayamayacak durumda ise, yetkili makam bu prensipte belirtilen bildirim kendiliğinden yapar. Tutulan kimsenin ailesine veya vasilerine bildirimde bulunulması için özel bir dikkat gösterilir.

4. Bu prensipte yer alan bildirimler hiç vakit geçirilmeksizin yapılır veya yapılmasına izin verilir. Ancak yetkili makam, soruşturmanın gerektirmesi halinde bir bildirim yapılmasını makul bir süre erteleyebilir.

Madde 17- Avukat yardımından yararlanma hakkı

1. Tutulan bir kimse bir avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkına sahiptir. Yetkili makam tutulan kimseyi bu hakka sahip olduğu konusunda bilgilendirir ve bu hakkı kullanabilmesi için kendisine makul kolaylıklar sağlar.

2. Tutulan bir kimsenin kendi seçtiği bir avukatı bulunmuyorsa, adaletin yararının gerektirdiği bütün durumlarda ve kendisinin ödeme yapabilecek gücü olmadığı takdirde ücretsiz olarak, yargısal veya başka bir makam tarafından atanmış bir avukatın yardımından yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 18**Avukatla irtibat hakkı**

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse avukatı ile iletişim kurma ve avukatına danışma hakkına sahiptir.
2. Tutulan veya hapsedilen bir kimseye avukatıyla görüşebilmesi için yeterli zaman ve kolaylıklar sağlanır.
3. Kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen istisnai hallerde güvenliği ve düzeni korumak için yargısal veya başka bir makam tarafından kısıtlamanın zorunlu olduğuna karar verilmedikçe, tutulan veya hapsedilen bir kimsenin hemen avukatı tarafından ziyaret edilebilme, hiç bir sansüre tabi olmaksızın tam bir gizlilik içinde görüşebilme ve iletişim kurabilme hakkını kullanması geciktirilemez veya kısıtlanamaz.

4. Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin avukatıyla yaptığı görüşmeler bir kanun adamı tarafından gözle izlenebilir, ancak dinlenemez.

5. İşlenmekte olan veya işlenmeye teşebbüs edilen bir suç ile bağlantılı olarak tutulan veya hapsedilen kimse aleyhinde deliller bulunması halinde, tutulan veya hapsedilen kimsenin bu prensibe göre avukatıyla kurması mümkün olan iletişimlere izin verilmez.

Madde 19- Aile mensupları ve dış dünya ile iletişim kurma hakkı

Tutulan veya hapsedilen bir kimseye kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine yeterli imkan verilir.

Madde 20- İkametgahına yakın bir yerde tutulma hakkı

Tutulan veya hapsedilen kimse talep ettiği zaman eğer mümkünse genellikle ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapishanede tutulur.

Madde 21- İtirafa zorlama yasağı ve yasak sorgulama yöntemi

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimseyi suçunu itiraf etmeye, kendini suçlandırmaya veya başka bir kimse aleyhinde ifade vermeye zorlamak amacıyla bulunduğu durumundan haksız olarak yararlanmak yasaktır.

2. Tutulan hiç kimse sorgulanması sırasında şiddete, tehdide veya şahsi kararlarını veya yargılarını zayıflatabilecek sorgulama yöntemlerine maruz bırakılamaz.

Madde 22- Tutulanın sağlığına zararlı tıbbi ve bilimsel deney yasağı

Tutulan veya hapsedilen bir kimse, kendi rızası bile olsa, sağlığına zarar verebilecek tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamaz.

Madde 23- Sorgu tutanağı ve tutanağı edinme hakkı

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin sorgulanma süresi ve yapılan sorgular arasında geçen süreler ile sorgulamaları yapan görevliler ve sorgu sırasında hazır bulunan diğer kişilerin kimlikleri tutanağa geçirilir ve bu tutanak kanunda öngörüldüğü şekilde tasdik edilir.

2. Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin kendisi veya kanunda belirtildiği takdirde avukata, bu prensibin birinci fıkrasında belirtilen tutanaktaki bilgileri edinme hakkında sahiptir.

Madde 24- Tıbbi muayene yapılması

Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin tutma yerine veya hapishaneye girişi yapıldıktan sonra mümkün olan en kısa sürede, tam ve doğru şekilde tıbbi muayenesi yapılır; bundan sonra da gerekli olduğu zaman tıbbi bakım ve tedavisi yapılır. Bu bakım ve tedavi ücretsiz verilir.

Madde 25- İkinci kez tıbbi muayene talebi

Tutulan veya hapsedilen bir kimse veya avukatı, sadece tutma yerinin veya hapishane güvenliğinin ve düzeninin gerektirdiği makul şartlara tabi olarak, ikinci kez tıbbi muayene yapılması veya tıbbi mütalaa alınması için yargısal veya diğer bir makama talepte bulunma hakkına sahiptir.

Madde 26- Tıbbi muayene tutanağı ve tutanağı edinme hakkı

Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin tıbbi bir muayeneye tabi tutulması halinde, doktorun adı ve muayenenin sonuçları tam ve doğru bir biçimde tutanağa geçirilir. Bu tutanağı edinme hakkı sağlanır. Bunun şekil ve usulü ilgili iç hukuk hükümlerine göre tespit edilir.

Madde 27- Delil toplarken prensiplere uyulmaması

Delillerin toplanması sırasında bu prensiplere uyulmaması, tutulan veya hapsedilen kimsenin aleyhine olarak bu tür delillerin kabul edilmesine karar verilirken dikkate alınır.

Madde 28- Eşitsel ve kültürel materyalleri elde etme hakkı

Tutulan veya hapsedilen bir kimse, mevcut kamu kaynaklarının imkan verdiği ölçüde ve tutma yerinde veya hapisyanede güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul sınırlara tabi olarak, makul miktarda eşitsel, kültürel ve basın ürünü ve aracını elde etme hakkına sahiptir.

Madde 29- Tutma yerlerinin denetimi

1. Tutma yerlerinde kanunlara ve hukuki düzenlemelere tam olarak uyulup uyulmadığının denetlemesi için, tutma yerinin idaresinden doğrudan sorumlu makamın dışında yetkili bir makam tarafından atanan ve bu makama karşı sorumlu olan ehliyetli ve deneyimli kişiler tarafından düzenli olarak ziyaret edilir.

2. Tutulan veya hapsedilen bir kimse, bu tür yerlerde güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul koşullar içinde, bu prensibin birinci fıkrasına göre tutma yerini veya hapisyaneyi ziyaret eden kişilerle serbestçe ve tam bir gizlilik içinde iletişim kurma hakkına sahiptir.

Madde 30- Disiplin cezası

1. Tutulan veya hapsedilen kimselerin tutuldukları veya hapislikleri süresince disiplin suçu oluşturan davranışlarının türleri, uygulanabilecek olan disiplin cezasının tanımı ve süresi ile bu tür cezaları verebilecek olan yetkili makamlar, kanunda veya kanuna dayanan düzenlemelerde belirtilir ve usulüne göre yayınlanır.

2. Tutulan veya hapsedilen bir kimse hakkında disiplin cezası verilmeden önce kendisi dinlenir. Bu kimse verilen cezanın denetlenmesi için daha üst makamlara başvurma hakkına sahiptir.

Madde 31- Tutulanların bakmakla yükümlü olduklarına yardım

Yetkili makamlar, tutulan ve hapsedilen kimselerin bakmakla yükümlü oldukları kişilere ve özellikle ailelerinin mensubu olan küçüklere ihtiyaç duymaları halinde iç hukuka göre yardım edilmesi için çaba gösterir ve bakım ve gözetimden yoksun kalan çocukların uygun bir biçimde barınmaları için özel tedbirler alır.

Madde 32- Tutmanın hukukîliğine karşı başvurma hakkı

1. Tutulan bir kimse veya avukatı iç hukuka göre her zaman,

tutmanın hukukiliğine karşı itirazda bulunmak ve tutulması hukuki değilse hemen salıverilmesini sağlamak için yargısal veya diğer bir makama başvurma hakkına sahiptir.

2. Bu prensibin birinci fıkrasında belirtilen dava, süratli bir biçimde görülebilecek basit bir dava olur ve yeterli mali imkanı bulunmayan tutulu kişilerden masraf alınmaz. Bir kimseyi tutan makamlar, makul olmayan bir gecikmeye sebebiyet vermeden bu kimseyi tutmanın hukukiliği denetleyen makamının önüne getirirler.

Madde 33- Kötü muameleyi şikayet hakkı

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse veya avukatı, kendisine yapılan muamele hakkında ve özellikle maruz kaldığı işkence veya diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleler konusunda, tutma yeri veya hapishaneden sorumlu makama ve daha yüksek bir makama ve gerekirse denetleme ve hukuki çözüm getirme yetkisine sahip makama şikayette ve talepte bulunma hakkına sahiptir.

2. Tutulan veya hapsedilen kimsenin veya avukatın bu prensibin 1. fıkrasında belirtilen hakları kullanma imkanı bulunmuyorsa, tutulan veya hapsedilen kimsenin ailesinin bir üyesi veya bu durum hakkında bilgisi olan her hangi bir kimse yukarıda belirtilen hakları kullanabilir.

3. Şikayet edenin talebi halinde, yapılan şikayet veya taleple ilgili gizlilik korunur.

4. Her bir talep veya şikayet hemen ele alınıp incelenir ve gereksiz gecikmeye meydan vermeksizin cevaplanır. Eğer talep veya şikayet reddedilirse veya aşırı bir gecikme varsa, şikayetçi durumu yargısal veya diğer bir makam önüne getirebilir. Tutulan ve hapsedilen kimse veya bu prensibin birinci fıkrasında belirtilen şikayetçiler bir talepte veya şikayette bulunmaktan ötürü zarara maruz bırakılamazlar.

Madde 34- Tutulma sırasında ölüm veya kaybolma halinde araştırma

Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin tutulması veya hapisliği sırasında ölmesi veya kaybolması halinde, yargısal veya başka makamlar tarafından re'sen veya bu kimsenin aile üyelerinden birinin veya olay hakkında bilgisi olan her hangi bir kimsenin talebi üzerine, ölümün veya kaybolmanın nedenleri üzerinde bir araştırma yapılır. şartlar öyle gerektiriyorsa, tutmanın veya hapisliğin sona ermesinden kısa

bir süre sonra ölüm ve kaybolmanın meydana gelmesi halinde de aynı usullere göre bir araştırma yapılır. Bu tür bir araştırma sonucu yapılan tespitler veya verilen bir rapor, yürütülmekte olan cezai soruşturmayı tehlikeye sokmayacak ise, talep edilmesi halinde ilgili kişilere verilir.

Madde 35- Prensiplere aykırılık halinde uğranılan zararların tazmini

1. Bu prensiplerde yer alan haklara aykırı olarak kamu görevlilerinin eylemleri veya ihmalleri nedeniyle uğranılan zararlar, uygulanması mümkün kurallara veya iç hukuktaki sorumluluk hükümlerine göre tazmin edilir.

2. Bu prensiplerde tutanağa bağlanması istenen bilgiler, bu prensipte belirtilen tazminat talepleri bakımından kullanılmak üzere iç hukukta öngörülen usullere uygun olarak verilir.

Madde 36- Masumiyet karinesi

1. Suç işlediğinden kuşkululan veya hakkında bir suç isnadı bulunan tutulu bir kimse, savunması için gerekli bütün güvencelere sahip olduğu aleni bir yargılama sonunda hukuka göre suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılır ve buna göre muamele görür.

2. Hakkında soruşturma veya yargılama yapılmakta olan bir kimse, sadece adalet dağıtımını sağlamak amacıyla yasada belirtilen koşullara ve usullere uygun olarak gözaltına alınabilir veya tutulabilir. Bu durmadaki kimselerin, tutmanın gayesi bakımından veya soruşturmanın yürütülmesi amacıyla veya adaletin gerçekleşmesini engellemeyi önlemek için veya tutma yerinde güvenlik ve düzeni sağlamak bakımından kesinlikle gerekli olmayan kısıtlamalara tabi tutulmaları yasaktır.

Madde 37- Yargıç önüne çıkarılma hakkı ve nezarete gördüğü muameleyi beyan hakkı

Hakkındaki bir suç isnadı nedeniyle tutulan bir kimse, gözaltına alınmasından hemen sonra yargısal veya kanunun öngördüğü diğer bir makam önüne çıkarılır. Bu makam hiç gecikmeden tutmanın hukukiliği ve gerekliliği hakkında karar verir. Bu makamın yazılı izni olmadıkça, hiç kimse soruşturma veya yargılama sürerken gözaltında tutulu bulundurulamaz. Tutulan bir kimse, bu tür bir makamın önüne çıkarıldığı

zaman nezarete bulunduğu süre içinde kendisine yapılan muamele hakkında beyanda bulunma hakkına sahiptir.

Madde 38- Salıverilme hakkı

Hakkındaki bir suç isnadı nedeniyle tutulan bir kimse, makul bir sürede yargılanma ve yargılama sürerken salıverilme hakkına sahiptir.

Madde 39- Şartlı olarak salıverilme hakkı

Bir suç isnadı nedeniyle tutulan bir kimse, kanunun öngördüğü istisnai haller dışında, yargılama sürerken, adalet dağıtımı için yargısal veya diğer bir makam tarafından aksine karar verilmedikçe, hukuka uygun olarak yerine getirilen yükümlük çerçevesinde salıverilme hakkına sahiptir. Bu makam tutmanın gerekli olup olmadığını sürekli olarak denetler.

Genel Hüküm

Bu Prensiler Bütünü'nün her hangi bir hükmü, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde tanımlanan bir hakkı kısıtlayacak veya bu Sözleşmeye aykırı düşecek biçimde yorumlanamaz.